

1. God dobbelt voortdurend

Gaspare Moretti opent de deuren van zijn slaapkamer en schrijdt vervolgens over het balkon van zijn pastorie, legt zijn handen op de balustrade en bestudeert aandachtig de besneeuwde bergtoppen en dalen. Hij haalt enkele keren diep adem om zijn longen te vullen met de ijskoude berglucht, die wordt geflankeerd door een zachte bries van de twintig kilometer verderop gelegen Middellandse Zee. Hij tankt liters gezonde lucht en dit dagelijkse ochtendritueel maakt hem nederig en dankbaar. Nederigheid en dankbaarheid zijn voor hem de belangrijkste componenten van geluk. Daarna is hij klaar voor de dag die nog maar net aangevangen is. Een dag vol beloften met altijd weer nieuwe kansen op nieuwe ontmoetingen en interessante gesprekken. Tijd ook voor zijn tweede ochtendritueel: een cappuccino en een croissantje in de bar luisterend naar de naam 'In Bocca al Lupo' die zich schuin tegenover de pastorie in het midden van het dorp bevindt. Het dorp Sempreverde, dat zich als een sierlijk lint een weg door de bergen baant.

'Buongiorno padre Gaspare, in bocca al lupo!'

'Crepa, buongiorno Vittoria.'

'Hetzelfde als altijd, padre?'

'Sì, grazie.'

De pastoor schoof aan bij een tafel waar een man een klein speelgoedautootje liefdevol heen en weer schoof tussen twee espressokopjes en schoteltjes.

'Buongiorno Niccolò.'

'Buongiorno padre Gaspare.'

'Luister.' De pastoor bracht demonstratief zijn wijsvinger tot bij zijn oor. 'Alsof je engelen hoort zingen.'

Hij sprak op karakteristieke wijze met een sonore stem die door zijn lage toon en plechtige dictie respect afdwong. Op volstrekt natuurlijke wijze accentueerde die stem zijn autoriteit en zorgde ervoor dat zelfs de grootste branieschoppers en stoerste mannen zich in zijn gezelschap gedroegen als makke schapen. De pater en Niccolò luisterden samen naar het kerkgezag van zo'n twintig vrouwen die zich in de kelder van de bar hadden verschanst ter voorbereiding op de paasvieringen. Net op het moment dat de pater zijn hand weer op de tafel teruglegde, begon een solo

vrouwenstem, op het eerste gehoor een mezzo sopraan, met het zingen van het Ave Maria. Het klonk schel en vals. ‘Ai, zo te horen is dat Madelena.’ Padre Gaspare kneep zijn ogen half dicht, terwijl het juist zijn oren waren die geteisterd leken. Hij liet er onmiddellijk een vergoelijkende glimlach en geruststellende woorden op volgen: ‘God weet dat het uit een goed hart komt.’

Vittoria bracht een cappuccino en croissantje en nam plaats aan tafel bij de pater en Niccolò. Ze hield van het gezelschap en de gesprekken. En het leuke aan haar was dat ze iedereen met evenveel liefde en egards ontving en haar klanten steevast met een glimlach bediende. Het was dan ook geen wonder dat een gast zich hier welkom en thuis voelde.

‘Hoe gaan de zaken Vittoria?’

‘Ach wat zal ik zeggen. Zoals altijd. We moeten het in juli en augustus verdienen. De andere maanden is het hopeloos.’

‘Blijf tóch hoop houden Vittoria, ooit zal het geluk jouw kant opkomen.’

‘Ik geloof daar niet zo in padre, u wel?’

‘Jazeker.’

‘En wat maakt u dan zo zeker? God?’

‘Ja, God, maar hij niet alleen. Wat ik je nu zeg zal je misschien verrassen, maar mijn gedachten gaan dan uit naar Alfred Einstein. Hij zei: God dobbelt niet. Mooi hè? Hij bedoelde dat God geen prutser is en gezorgd heeft dat alles precies in elkaar past en in mooi evenwicht verkeert. Hij heeft niets aan het toeval overgelaten.’

‘U bent gewiekst padre. Haalt u Einstein erbij om toch weer op God uit te komen! Maar vertel mij, waarom zou het geluk dan juist mijn kant opkomen?’

‘Lieve Vittoria, gewoon omdat de wereld zo in elkaar móét zitten. Karma is niet voorbehouden aan het hindoeïsme, dat is iets universeels. En jij hebt zoveel bonuspunten opgebouwd dat die zeker een keer uitbetaald gaan worden. Als ik geen pastoor was, zou ik zeggen dat God bij je in het krijt staat.’

‘U bent een vleier en een charmeur, padre.’

Vittoria greep het moment aan om zich te verontschuldigen en weer aan het werk te gaan: ‘Zo, ik denk dat ik maar alvast de koffie voor onze nachtegalen ga klaarzetten.’

Vittoria wist natuurlijk waar de pater op doelde als hij sprak over de bonuspunten die zij had opgebouwd. Hij had het al vaker tegen haar gezegd en was niet de enige. Het hele dorp bewonderde haar omdat ze zo

goed voor haar moeder in San Pietro Vara zorgt, die daar in een klein huisje woont in een oud wijkje. Vittoria kookt, brengt het eten en houdt haar gezelschap. Het kost haar elke dag vijf uur. Om 12.00 uur vertrekt ze om na een rit van drie kwartier door de bergen bij haar moeders huis aan te komen. Om 16.15 uur rijdt ze dezelfde weg weer terug. Haar dagen zijn lang, extreem lang én zwaar. Om 4.45 uur staat ze doorgaans op om de koeien, kippen en geiten te verzorgen. Daarna opent ze de bar, waar om een uur of zes al een tiental arbeiders van 'Norda' samenklonteren om hun eerste koffie te nuttigen voordat ze aan het werk gaan. De mineraalwaterfabriek is de enige industriële activiteit die het dorp rijk is en daarmee vanzelfsprekend de grootste werkgever. Hoog of laag opgeleid, voor werk zijn de meesten op Norda aangewezen, een alternatief is er nauwelijks. Maar dit terzijde. Terug naar Vittoria's dagelijkse schema. Als het dan na negen uur stil is in de bar, glipt ze er tussen uit om boodschappen te doen, strijken, wassen en schoonmaken. En als ze omstreeks vijf uur uit San Pietro Vara terugkeert, begint alles weer van voren af aan. Weer een paar boodschappen, even iets rommelen in het huishouden en dan weer plaatsnemen achter de bar. Om tien uur 's avonds kruipt ze ten slotte doodmoe in bed.

Vittoria klaagde niet, al vocht ze heimelijk voor een beter leven. Grappig was dat het hele dorp haar schema zo uit het blote hoofd kon navertellen. Wanneer ze in de bar was, wanneer ze precies in haar zwarte Fiatje naar San Pietro Vara reed, tot op de vijf minuten nauwkeurig. En Vittoria wist dat iedereen het wist, omdat ze het zelf rondgebazuind had. Maar het gaf haar een ongemakkelijk gevoel dat men zo lovend over haar sprak en zo 'brava' vond. Ze vond dat ze dat niet verdiende.

Opnieuw liep iemand het café binnen, hoofd gebogen en diep verscholen in de hoog opstaande kraag van de lange leren jas, waar een kasjmier sjaal losjes omheen gedrapeerd was. Hij zag er voornaam uit, maar ook weer niet té. Eigenlijk precies zoals hij eruit wilde zien. Zijn stijl was van een bestudeerde nonchalance, als bij toeval bij elkaar passend: 'sprezzatura'.

'Buongiorno sindaco, in bocca al lupo.'

'Crepa, Buongiorno Vittoria.'

De burgemeester schoof aan bij Niccoló en padre Gaspare.

'Buongiorno Niccolò, buongiorno padre.'

‘Ciao Ludovico’ klonk het eenstemmig.

Intussen slalomde Niccolò opnieuw zijn speelgoedautootje tussen de koffiekopjes en schoteltjes.

De burgemeester ontdeed zich van zijn sjaal en lange bruine leren jas, die minstens drie kilo leek te wegen. Nu de jas uit was, kon hij pas zijn gewenste imago etaleren. De kleding deed haar werk. Een vaalblauwe pantalon met strakke pijpen van het merk Hugo Boss, een getailleerd hagelwit overhemd, een casual colbert van Luigi Morini in de kleur taupe, met bijpassend gilet en hippe schoenen van het merk Santoni Biagoni, die er met hun ingebouwde hak voor zorgden dat hij er een centimeter of vijf langer uitzag. En ook al was hij niet uitzonderlijk klein, hij mat blootvoets immers 172 centimeter, toch voelde hij zich door die schoenen meer zichzelf, alsof de natuur hem letterlijk te kort had gedaan en onnodig gekwetst had.

Ludovico Giordano en Niccolò Rossi konden het uitstekend met elkaar vinden. De een was vijftig, de ander zestig jaar oud, maar tussen heren spelen onderlinge leeftijdsverschillen nu eenmaal geen rol, daarvoor zijn ze te onbeduidend. Belangrijker was dat ze op een zelfde manier in het leven stonden, macht en aanzien hadden en uiteraard ook geld. Ludovico Giordano kwam uit een wijdvertakte familie met broers, zussen, neven en nichten, die al generaties lang haar stempel op het dorp drukte. Acht familieleden waren hem voorgegaan als burgemeester van Sempreverde en de omliggende deelgemeenten. Ludovico hield van het burgemeestersambt, maar bij tijd en wijle vond hij het ook zwaar, omdat je werkelijk overal op aangesproken kon worden. Daarom was de burgemeester twintig kilometer verderop gaan wonen in de uithoek van de gemeentegrenzen, in de ‘frazione’ Santa Maria del Taro. Als er dan akkefietjes waren en mensen zeurden en klaagden, verschool hij zich in zijn riante woning in Santa Maria del Taro om als de storm geluwd was weer monter en fris tevoorschijn te komen.

Niccolò Rossi koesterde zijn vriendschap met de burgemeester, want nou ja, het was toch de burgemeester. Het aanzien dat hij won door zijn vriendschap met de burgemeester, betaalde hij in klinkende munt terug. Niccolò kwam uit een hardwerkende familie. Zijn vader was ooit begonnen met een steengroeve en later had hij de boel overgenomen. Hij was nu eigenaar van een enorm florerend aannemersbedrijf en beschikte over zijn eigen steengroeve, houtzagerij en ijzerwinkel. Hij was rijk, hoewel hij zelf liever de term ‘bemiddeld’ of nog beter ‘onafhankelijk’ gebruikte als er naar zijn financiële positie werd geïnformeerd. Niemand nam hem zijn rijkdom

overigens kwalijk en afgunst riep hij evenmin op. Niccolò werd gewaardeerd. Hij was een sterke en trotse man, maar voelde zich niet verheven boven anderen. En hij was eerlijk. Hij vroeg redelijke prijzen en zou je nooit belazeren. Dat deed zijn vader niet, hijzelf niet en zijn zoon die zo langzamerhand de zaak aan het overnemen was al evenmin. Als er iets in het dorp georganiseerd werd en men kwam geld tekort, dan was Niccolò de eerste bij wie men aanklopte en nooit tevergeefs. Zo trad hij op als sponsor van de feesten in het dorp en dat waren er nogal wat. Naast Kerstmis, oud en nieuw, Pasen, Maria Hemelvaart en de Dag van de Arbeid was er bijvoorbeeld het feest van de kastanjes en de ‘funghi’ en de herdenking van Madonna del Faggio. De teller stond nu op elf feestdagen en om de zoveel jaren leek het weer tijd te worden om er een nieuwe aan toe te voegen. Creativiteit kon de inwoners van Sempreverde niet ontzegd worden.

Een kakafonie van geluid daalde neer op het tafeltje waaraan de drie mannen zaten. Ze gaven er geen blijk van zich aan de herrie te storen. Ze keken eerder geamuseerd toe en de burgemeester veroorloofde zich een geveinsd compliment: ‘Buongiorno signore. Avete cantato molto bella, grazie.’

Een voor een liepen de dames langs de tafel en groetten vriendelijk de enige drie mannen in het dorp die stevast met ‘signor’ werden aangesproken. Zo ook deze keer. Hun groet had iets onderdanigs, niet zozeer omdat ze ‘signor’ zeiden, maar meer vanwege de lichte hoofdknik waarmee ze hun groet respectvol ondersteunden. Ze togen naar de vijf tafels waar Vittoria de koffie en toebehoren al had klaargezet. Gewoontedieren als ze waren had ieder zijn eigen tafel en stoel en precies op die plek troffen ze datgene aan wat ze ook de vorige keer genuttigd hadden. Het was een stilzwijgende afspraak geworden. Je kreeg altijd hetzelfde, tenzij je vooraf nadrukkelijk aangaf dat je iets in je bestelling wilde wijzigen. Simpel en efficiënt.

‘Jouw Ave Maria klonk erg mooi Madelena. Hoog en zuiver. Prachtig!’

Diverse vrouwen knikten instemmend. Ze leken het te menen. Met een

‘Nou, ik was nog niet helemaal tevreden hoor’ verborg Madelena haar trots onder het masker van perfectionisme. De pastoor keek Niccolò aan en knipoogde. De mannen waren opgehouden met praten en luisterden met een half oor naar het gekakel om hen heen. De vrouwen waren druk

doende om het hele liederenrepertoire aan een fijnmazige analyse te onderwerpen. Voor de jongere garde, het koor telde maar liefst vijf meisjes van rond de twintig, mocht het allemaal wel wat moderner. Terwijl de oudere vrouwen juist van mening waren dat er nu al sprake was van een teloorgang omdat de Latijnse en Gregoriaanse liederen zo stiefmoederlijk bedeed werden. En beide kampen brachten hun argumenten met verve. Met zeer luide stem, omdat ze wisten dat nuanceren geen enkele zin had omdat er toch niet naar hen geluisterd werd. Door argumenten te schreeuwen, volhardden ze nog meer in hun eigen gelijk waardoor tegenspraak volledig werd uitgebannen.

Menig buitenstaander zou bij het aanschouwen van dit tafereel vermoedelijk concluderen dat het lont in dit kruitvat nog maar een piepklein vonkje nodig had om een fikse explosie te veroorzaken. Maar niets van dit alles, de dames van het koor wisten beter. Ze genoten van die heerlijke discussies, waarbij iedereen de kans kreeg zijn frustraties uit zijn lichaam te schreeuwen. Dat versterkte hun band en maakte hen tot zo'n hechte groep. Hun omgangsrituelen getuigden juist van diep respect voor de ander. Zo hadden ze het altijd gedaan en juist daardoor was er nu zo'n stabiel evenwicht tussen de verschillende generaties. Zo was het goed. Dat er ooit ruzie tussen hen zou ontstaan was een ronduit belachelijke gedachte.

Na een half uur gingen de meeste vrouwen huiswaarts. Drie vrouwen bleven nog wat napraten: Isabella Visconti, Madelena del Duce en Bionda Santorro. Vittoria schoof aan bij de vrouwen. Ze raakten al snel verzeild in een politieke discussie.

'Salvini heeft groot gelijk. Als wij ons zo lankmoedig gedragen door al die vluchtelingen met open armen te blijven ontvangen, wordt Italië dadelijk niet alleen gezien als het braafste, maar ook als het stomste jongetje van de klas.'

Het was Isabella die sprak en haar zus Madelena haastte zich om direct de scherpe kanten eraf te halen.

'Ja, maar we kunnen die mensen ook niet aan hun lot overlaten. 'Il papa' heeft het laatst zelf nog gezegd. We moesten ons schamen als we mensen in dergelijke erbarmelijke omstandigheden op het water laten ronddobberen. Hij zei dat wij niet weg mogen kijken en onze handen in

onschuld wassen. Hij riep de politici op zich eensgezind en barmhartig te gedragen.’

‘Ja, ja. ‘Il papa’ heeft makkelijk praten. Binnen het Vaticaan hebben ze geen last van berovingen en verkrachtingen. Ik zou hem wel eens willen horen praten als hij in een ‘suburra’ woonde van de een of andere grote stad. Kijken of hij zich dan nog steeds zo tolerant gedroeg.’

‘Dat mag je niet zeggen Bionda. Dat is niet eerlijk. ‘Il papa’ geeft zelf het goede voorbeeld. Hij is altijd nederig gebleven. Hij wast de voeten van gevangenen en van moslims. Als er iemand is die zijn leven in dienst stelt van de armen, is hij het wel. Hij kijkt niet weg en hij doet evenmin zijn handen voor de ogen. Hij kijkt door de ogen van God en wat hij ziet bevalt hem niet.’

Terwijl ze sprak kleurde Madelena’s gezicht steeds roder van opwinding en verontwaardiging. Bionda besloot daarop het vuur extra op te stoken, aangemoedigd door Isabella’s glimlach die haar zus van kinds af aan al graag op stang joeg.’

‘Als jouw ‘papa’ door de ogen van God kijkt, moet hij zorgen dat het gedonder ophoudt. Dan moet hij eerst de ‘Ndrangheta’ aanpakken, die miljarden verdienen met hun mensensmokkel. Jouw ‘papa’ houdt dat allemaal in stand met zijn nobele woorden. En omdat wij die bootvluchtelingen opnemen, komt er nooit een einde aan die stroom. En het zijn geen echte vluchtelingen hè? Het zijn allemaal jonge gasten die de banen en huizen van onze kinderen stelen. Ze zijn te beroerd om zich aan onze normen en waarden aan te passen. Wat zeg ik? Ze spugen erop! En intussen maar stelen en verkrachten. En als we er iets van zeggen dan moeten we nog oppassen ook, want ze zijn er als de kippen bij om, met hun arrogante koppen, ons te beschuldigen van discriminatie vanwege geloof en huidskleur. Ik heb het gehad met ze. Ik hoop dat Salvini weer gauw de macht in handen krijgt. Hij is het die zijn ogen niet sluit en niet wegkijkt. Niet jouw paus, dat is een slapjanus.’

Madelena knipperde haar ogen snel een aantal keren achter elkaar, een voor haar beproefde manier om tot bedaren te komen. Daarna haalde ze snel een paar keer flink adem, die ze rustig met getuite lippen uitblies. Het werkte.

‘Het is niet alleen onze paus die zo denkt. Ik weet niet of je kranten leest, maar ook andere Europese landen zijn van mening dat Italië zich niet gedraagt zoals een geciviliseerd land betaamt.’

‘O ja? Doel je dan op die hypocriete Macron, die ons de les leest omdat wij geen vluchtelingen aan land laten? Terwijl hij met zijn hautaine

maniertjes in Ventimiglia bij de Italiaans-Franse grens iedereen terugstuurt naar Italië. Of bedoel je die betweterige Duitsers en Nederlanders die op onze wateren varen om vluchtelingen uit zee te vissen en die vervolgens bij ons te droppen, terwijl ze zelf te beroerd zijn om verantwoordelijkheid te dragen en ze mee te nemen naar hun eigen land? Bedoel je die landen?’

Madelena slikte en antwoordde niet, waarop Bionda zelf weer het woord nam. Nu met twinkelende ogen en zachte stem.

‘Ik zat je maar te plagen hoor. Maar het is niet zo eenvoudig als je eerst voorstelde. Ik denk dat je dat wel met mij eens bent.’

Madelena glimlachte flauwtjes.

Madelena en Isabella waren samen eigenaar van twee levensmiddelenwinkels. De ene winkel was een echte ‘alimentari’, voor de dagelijkse boodschappen. De ander een kleine supermarkt, maar dan gespecialiseerd in lekkernijen afkomstig uit de regio en van hoge kwaliteit, waaronder kazen, paddenstoelen en zelfgemaakte pasta’s en pastasauzen, taarten en broodbaksels. Deze specialiteitenwinkel werd gerund door hun vader en moeder, een neef en nicht. Je kreeg er het beste van het beste. Toeristen keken hun ogen uit als ze om hamburgers voor de barbecue vroegen. Voor hun ogen werden de hamburgers vers bereid door de mooiste biefstukken door de gehaktmolen te halen. Dat vier hamburgers dan wel twintig euro kostten, namen ze op de koop toe.

De zussen runden daarnaast nog een winkel in ‘abbigliamento’, die alleen in de zomermaanden geopend was. Eens in de zoveel tijd kochten ze goedkoop een grote lading merkkleding op, die het veld moest ruimen om plaats te maken voor de allernieuwste mode. Door de jaren heen hadden ze een grote voorraad en vaste clientèle opgebouwd, die vooral bestond uit toeristen uit de grote steden, die de zomerhitte maar al te graag inwisselden voor de aangename temperatuur in het middelgebergte en daarom in Sempreverde hun vakantiehuis gekocht of gehuurd hadden. De winkel was tot de nok vol gestouwd met een grote collectie truien en overhemden die keurig in cadeauverpakkingen zaten, winterjassen, colberts en bontmantels van hermelijn, nerts, konijn en vos. In Sempreverde zou niemand het in zijn hoofd halen een echte bontmantel met een verfspuit te bekladden. Zoiets deed je niet.

Ook na de dood moesten dieren met respect behandeld worden.